

Országos szakmai ajánlás a tanítóképzés számára

VIZUÁLIS NEVELÉS KÉPZÉSI TERÜLET

A vizuális kultúra befogadása, értése és a vizuális kommunikáció elsajátítása nehezen képzelhető el kreatív tevékenységek nélkül. Ezért a vizuális nevelési műveltségterület tantárgyi struktúrájában is (az alapképzést és szűkebb műveltségi területi képzést is beleértve) jelentős hangsúlyt kapnak a gyakorlatok és a bennük megjelenő személyes konzultációk, amelyek révén differenciált módon tudjuk irányítani a hallgatói alkotó munkát. Csak akkor várhatunk el tanítójelöltjeinktől a későbbiekben empatikus magatartást a tanulók személyes vagy közösségi irányú vizuális megnyilvánulásai iránt-, ha a korábbiakban saját képi kommunikációik létrehozásában is megtapasztalják az alkotás személyeket konzultációra hívó erejét. Eredmény csak meghatározott létszámú gyakorlatokra orientált csoportokkal, az alkotó gyakorlatok tevékenységközpontú tantárgyi rendszerében, és megfelelő felszereltség biztosítása mellett érhető el. Az bolognai átalakulást követő években (a gazdasági válsággal párhuzamosan), kedvezőtlen helyzet alakult ki a felsőoktatás és pedagógusképzés finanszírozása terén, amelynek hatása természetszerűen megjelent a tanítóképzők vizuális nevelési tanszékein is. Csökkenő oktatói létszám (egyes területeken,- mint technika és életvitel- vészes szakemberhiány), ezzel párhuzamos intézmények közötti egyenetlen hallgatói létszámnövekedés és csökkenés, valamint óraszámcsökkenés, amely néhány vizuális nevelési tartalmú ismeretanyag háttérbe szorulását, eltűnését eredményezte. Különösen fájdalmas hogy nem minden intézmény tudja évi rendszerességgel indítani a vizuális nevelési műveltségi területet akár szűkebb hallgatói létszámmal is, különösen egy olyan társadalmi kommunikációs helyzetben, amikor a képi információáramlás domináns jelenséggé vált (nem csak mindennapjainkat, hanem egyenesen minden pillanatunkat kitöltő módon), valamint a közoktatás az egész napos tanulói elfoglaltságot célozva inspirál különböző (akár kézműves és vizuális jellegű), foglalkozások indítására. Mindezekben a vizuális nevelési műveltségterületen szerethető jártasságokkal bíró tanítójelölt személye kínál megoldásokat. Az alábbiakban néhány olyan részterület hiányára (és ennek következtében erősítésének szükségességére) szeretnénk felhívni a figyelmet, amelyek esetenként korábbi hagyománnyal rendelkeztek (de a szűkítés folyamatában eltűntek), vagy a vizuális kommunikáció fejlődésével most aktualizálódnak.

Pedagógiai bábozás

A bábozó tevékenység kiváló kapcsolódási pont az óvoda iskola átmeneti időszakban, valamint a későbbiekben is – 'személyiség megnyitó', személyiség formáló funkciója révén- nem csak, mint vizuális képességfejlesztő lehetőség, de leginkább a szocializációt segítő műfaji eszköz jelenhet meg a pedagógus eszköztárában. Fejleszti a metakommunikációs, verbális- és non-verbális képességeket. Fontos eszköz a önismeret, önértékelés, önkifejezés alakításában. Vizualitásba formálódó dramaturgiai vonásai révén pedig médiapedagógiai értékekkel rendelkezik.

Önálló tantárgyi keretekben történő oktatása ezért nem csak az óvodapedagógus képzésben indokolt, hanem a tanítóképzésben is helyet kell, hogy kapjon.

Célunk: A bábjáték – mint önálló, sajátos drámai műfaj – jellemzőit alapszinten ismerő és értő, a legismertebb

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

bábszínházakat alapszinten használni tudó, a bábozás személyiségfejlesztő lehetőségeivel tisztában lévő, a bábjáték komplexitását megértő, a társművészetekkel-társárgyakkal (zene, irodalom, mozgás,...) kapcsolatot tartó, a bábozás által is fejlesztett empátiás és kooperatív képességekkel, toleranciával rendelkező, a gyermekközösséget szervezni, konfliktushelyzeteit kezelni képes tanítók képzése.

Mozgóképi ismeretek, filmesztétikai alapok, médiapedagógia

Alapképzésünkben is égető hiányként jelenik meg a mozgóképek különböző fajtáinak képi világával, hatásrendszerével való foglalkozás. A néhány évvel korábbi köznevelést is jelentősen érintő, szinte mozgalom jellegű tendencia, amely a médiapedagógia, mozgóképkultúra tantárgyi bevezetését tűzte ki célul, napjainkra (talán időkeret hiányában) elhalványult. Holott a felnövekvő generációkat nem csak elárasztja ennek a kifejezési formának látványos technikájú eredménye, hanem önálló alkotói megnyilvánulásokra is inspirál. Ki ne ismerné az interneten megjelenő gyermekfilm és animáció kísérleteket, valamint az ilyen indíttatású pályázatokat. De hűsbavágó kérdésként merül fel nap, mint nap a szelektálatlan képi világ gyermek személyiségre gyakorolt hatása is, a védettség kialakításának módszertani lehetősége. Képzésünkben helyet kap az esztétikai művészeti ismeret (elsősorban az állókép, a képzőművészet területéről vett példákkal) amely mellett helyet kell kapnia a mozgóképek és más média jelenségek esztétikájának is. De a műfaji kifejezési módok igazi elsajátítása, átélése csak tevékeny formák során valósulhat meg, hogy a későbbiekben tanítói módszertani ismeretté alakulva képessé tegye a pedagógust ilyen gyermekalkotások alakulásának irányítására.

Alapvető cél:

Megismerkedni a létezés időbeliségét adekvát módon leképező – a mozgóképek sajátos idő-és térszerkezetét alkalmazó – médiumok használatával; a video, az animáció, a komputer-grafika formanyelvének jellemzőivel, alapvető esztétikai törvényszerűségeivel.

A mozgóképi olvasási, elemzési képesség fejlesztése.

A mozgóképi történetmesélésnek, mint kollektív kifejezésnek a gyakorlása ez által fejleszteni a csoportban való munkavégzésnek, a kollegialitásnak és munkaszervezésnek a készségét.

Bemutatni és gyakoroltatni a mozgóképes történetmesélés általános iskolai feladatait.

Feltárni a tantárgy csoportmunka tevékenységi formájából adódó közösségi, inkluzív és integrált nevelési lehetőségeit.

Művészetpszichológia, művészetterápia

A hallgató számára fel kell tárni a művészeti alkotás készítésének és befogadásának pszichológia folyamatait, mert a vizuális nevelés tanítási óráinak egy részében típusosan ilyen folyamatok zajlanak. Mivel összességükre pedig a kreativitás jellemző, a tantárgy szűkre szabott tananyagát az alkotáslélektan tágabb ismeretkörébe kell ágyazni úgy, hogy ezzel a személyiségfejlesztés pedagógiai tudásanyagát bővítsük. A vizuális kifejezés mindig a személyiség tágabb és szűkebb vonásainak vetülete, amely lehetőséget ad az alkotóval való építő viszony aktuális céljainak

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

felismerésére. Valamint az alkotói folyamat (különösen a személyes közlések terén) kiírja és feloldja mindazon szituációkat, amelyek nyomásként nehezednek a kép készítőjére.

Szaktárgyi céljaink között ugyan nem szerepelhet tanító művészetterapeuta képzés, de az igen hogy tanítók tisztában legyenek az alkotói tevékenység pszichés tartalmaival és avval, hogy az alkotás miképpen beszél készítője lelki állapotáról és hogyan kínálja a lélektani egyensúly helyreállításának lehetőséget.

Tárgykultúra, kézművesség, technika tárgy

Tantárgyi rendszerünk a vizuális közlésformák rendszerének tükröképeként jött létre, amelyben a tárgykultúrát olyan indirekt formának tekintjük, amelyben a konkrét tárgyi funkciót mutató kollektív jelleg a személyesség üzeneteivel gazdagodik. Az alsó tagozatos vizuális nevelés az életkori sajátosságokra utal mikor a tárgykészítés személyes hangú inspirációit (ajándékozás, játék, hagyomány, ünnep) tartja fontosnak. A tárgy életmód, funkció és beszédes díszítmény anyagba formálódásának egyensúlyát, autentikus módon, tiszta formában a népművészet mondja el. Alapvetően ez indokolja a kézművesség természetes anyaghasználatának beépítését a vizuális nevelésbe (és a technika, életvitel tárgyba). Tapasztalat viszont hogy a közoktatásban rendkívül ritka a vizuális kultúra órán megjelenő tárgyalakítás. A rendelkezésre álló időkeretet leginkább a rajzolás festés tölti ki, már a plasztikai alkotásra sem marad idő. Más oldalról tekintve a technika és életvitel tárgy egyes tárgykonstruáló témái kétség kívül a két terület (technika és vizuális) közötti átjárhatóságot mutatják. Itt kell megemlíteni, hogy a technika és életvitel műveltségterület országos szinten, mind a felsőoktatásban, mind a közoktatásban égető szakember és időkeret hiánnyal küzd. Míg egy oldalról örülhetünk a vizuális kultúra tárgy óraszám növekedésének 1-4 osztályban, addig a nem kevésbé fontos technika tárgy óraszámai ellehetetlenítik a gyakorlati jelleg érvényesítését egy olyan társadalmi helyzetben, amikor a szakmai képzés fontosságát hangsúlyozzák oktatáspolitikai fórumok. Az iskolák tanítói praktikus és szakmailag indokolható módon gondolkodnak mikor a két terület közötti kapcsolódást érzékeltetik az óraszámokkal történő manipulációval, összevonással (egyik héten vizuális, másik héten technika órát tartanak). Másrésztől viszont fen áll az a veszély, hogy az alacsony óraszám lesz éppen az oka a tárgy gyakorlati jellegének elvesztésének és elméleties óra irányába való átalakulásának. (az idősebb szakoktatók szkeptikusak az életvitel hangsúlyú tantervvel kapcsolatban) De felvetődik, hogy valóban életszerű elaprózott tantárgyi rendszerben gondolkodni a XXI. század egyre komplexebb ismeretrendszerű környezetében.

Tanszékünk kiemelten kezeli a problémát, és a rendelkezésre álló szakembereivel kidolgozta a kézművesség technika és életvitel tárgy egyes tartalmait lefedő témáit, módszertannal kísérve. Jelenleg a kézműves hagyományok, népi életmódot, környezettudatosságot tükröző világa jelenti a kapcsolatot a két műveltségi terület között.

Szemléltetés és módszertana

A vizuális kommunikáció magában foglalja mindazokat a képi információkat, amelyek közérthetőségük miatt átszövik társadalmi létünk egészét, a bennük való tájékozódás pedig olykor létfontosságúnak tűnik. A vizuális szemléltetés, mint a megértetés és ismeretszerzés praktikus módszere, különböző eszközeivel módszertani lehetőségeivel

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

közös fonalra fűzi oktatásunk tantárgyakba differenciált széles közegét. Indokoltnak tűnik egy olyan tárgy léte, amely különböző ismeretanyagok közvetítésének szemléltetési lehetőségeivel foglalkozik, nem utolsósorban azok esztétikai tartalmú kérdéseivel.

Célok:

Elsajátítani az ismeretek és információk vizuális közlési módjait, eljárásait és technikáit, a különböző funkciókban működő (esetenként specializálódott) ábrázolási- és jelkonvenciókat, jelek, diagramok, megértése és értelmezése, szövegek tervezése.

A stúdium célja modellezni az alsó tagozat oktatási (szemléltetési) helyzeteit.

Esetenként konkrét szemléltetési céllal használható taneszköz elkészítése a feladat, amit konkrét szemléltetési helyzetek és a számításba jöhető eszközök elemzése, a bennük fellelhető vizuális percepció és nyelvi törvényszerűségek tanulmányozása nyomán kell kivitelezni.

A 6-12 éves korosztály iskolai tananyagának oktatási helyzetei, esetenként konkrét szemléltetési céllal használható taneszköz elkészítése.

A modern ismeret- és információhordozók elektronikus források, értésének és készítésének (valamint az előállító és továbbító eszközök használatának) készségeit fejlesztő feladatok, (pl.: fotó, síkkép, számítógépes ábrák; továbbá mozgókép: film, video és számítógépes képmozgatás.)

Vizuális nevelés műveltségterület indokai a tanító képzésben

A vizualitás tantárgyközi, az élet valamennyi területét átszövő jellege (képi információk, szemléltetés és szemléletesség, tárgyi kultúra, izlésnevelés minden területen) megkívánja ilyen irányultságú szakemberek jelenlétét a 6-12 éves korosztály nevelői oktatási területein. Az átmeneti időszak (óvoda, iskola) korosztályának egyébként is egyik fontos kifejezési lehetősége a kép, képkalkotás, amely készítésnek az életben tartásához (hogyan ez által a társadalmi közeg számos képi jelenségének is értő, értékelő alakítója lehessen) speciális irányultságú szakember szükséges. Tehát még alacsony hallgatói létszám esetén sem tekinthetünk el a vizuális nevelési műveltségterületi hallgatók képzésétől, akik az egész napos iskolai foglalkozások terén is aktív szerepet vállalhatnak.

A Vizuális nevelési műveltségterületnek folyamatosan válaszolnia kell a kor vizuális kommunikációs rendszerének kihívásaira, mint képi információözon értése, értékelése és alakítása. Műveltségi területünk tantárgyi rendszere, ismeretanyagának szerkezete tökéletesen le kell hogy fedje az emberi kultúra vizuális műveltségének rendszerét és a vizuális közlésformákat. Fejlesztési irányai gyakran korszerű képkalkotó technikák beépítését jelenti a konvencionális szemlélettel társítva.

Valamint a személyiség komplex és hatékony fejlesztése valósulhat meg a képkalkotó műfajok pedagógiai célú alkalmazásával. Ezért bizonyos tárgyak óraszámában és intenzitásában való megjelenése kívánatos, mint *tárgykultúra, tárgykészítés, bábozás, alternatív vizuális pedagógia, kortárs képzőművészet és vizuális nevelés, mozgóképes ismeretek és tanításuk módszertana, animáció és számítógépes vizuális kommunikáció és kifejezés, múzeumpedagógia*. A vizuális szemléltetés tantárgyi

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

tartalmai, a szaktárgyak közötti szorosabb kapcsolat kiépítésének lehetőségei.

A képzésben korábban meglévő óraszámok egy része a bolognai folyamatban elvesztek, ezek visszanyerése feltétele az eredményesebb munkának, ugyanis a képzés egyik sajátossága az alkotó folyamatok természetéből eredő *műhelymunka* és félcsoportos foglalkozás. Az anyagalkító tevékenységek időigényesek.

A műveltségterületen végzett hallgatók számára a pedagógushivatáson túl, de a pedagógiai irányultságok birtokában művészeti és közművelődés tartalmú *szakirányok, területek tárulhatnak fel* (művész-tanári szakok, művelődési házak, alkalmazott művészeti területek, művészeti szervező funkciók, kiállítás és rendezvényszervezés).

Fontos és visszatérő probléma a műveltségterületeken végzett hallgatók *szaktárgyukban történő továbblépése*, (MA képzés formájában) amely korábban levelező tanárképzés formájában működött is. Egy Vizuális Nevelő MA vagy komplexebb közegben gondolkodva egy Művészeti nevelő MA képzés alapítása megoldást jelenthet és egyben egy magasabb szintre emelve lezárná a műveltségterületi képzés egészét.

Bakos Tamás ELTE TOK

Dr Sándor Zsuzsa Eszterházy Károly Főiskola Comenius Kar

Szabó Pál Kecskeméti Főiskola

Dr Szunyogh László, Apáczai Csere János Kar, Győr

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE